

Korkeakoulutuksen haasteet näkyviksi

Jani Ursin & Reetta Muhonen (toim.) (2020). *Tuntematon korkeakoulutus*. Suomen kasvatustieteellinen seura. 250 sivua.

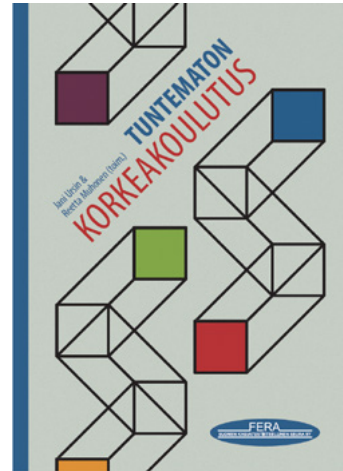
KORKEAKOULUTUSTA TUTKITAAN paljon, mutta laajalla tutkimusalueella on yhä tutkimatonta maastoa. *Tuntematon korkeakoulutus* kokoaa yhteen yhdeksän artikkelia, joissa tarkennetaan erityisesti kahteen teemaan: korkeakoulutuksen kansainvälistymiseen ja opiskelijavalintojen haasteisiin. Temaattiset valinnat ovat varsin ajankohtaisia ja tuovat tuoreita näkökulmia käynnissä olevaan korkeakoulu- ja tiedepoliittiseen keskusteluun. Samalla teemat nostavat lukijan pohdittavaksi koulutukselliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen kiinnittyviä laajempia näkökulmia.

Ensimmäisessä johdantoluvussa kirjan toimittajat, korkeakoulututkijat Reetta Muhonen ja Jani Ursin johdattelevat lukijat teemoihin ja lähtökohtiin. Toisessa johdantoluvussa akateemikko, emeritusprofessori Ilkka Niiniluoto pohtii yliopistolaitoksen merkitystä kansakunnan rakentamisessa. Turun Akatemian perustamisesta aina nykyhetken ulottuva tarkastelu on ylistyspuhe sivistykselle. Akateemikko luottaa myös koulutuksen tuottaman sivistyksen ja osaamisen voimaan maailmanlaajuisten uhkien, kuten ahdasmielisen nationalismin ja ilmastonmuutoksen, torjumisessa.

KANSAINVÄLISTYMISEN SUDENKUOPAT

Kansainvälistymisen pääteema kattaa kolme lukua, joissa aihetta pohditaan korkeakoulujen, henkilökunnan ja opiskelijoiden näkökulmista. Jenny J. Leen mukaan Suomi on luisumassa Yhdysvaltain tielle, mistä kertovat lisääntynyt yksityistäminen ja nouseva nationalismi. Hän arvostelee erityisesti Suomen linjaa peräiä lukuvuosimaksuja unionimaiden ulkopuolisilta opiskelijoilta, sillä käytäntö lisää jakoa ”meihin ja ulkopuolisiin”, ja vaarana on maksullisuuden laajeneminen muihinkin ryhmiin. Yhdysvallat varoittavana esimerkkinä havahduttaa, onhan tilanne huolestuttava laajemmin koko kansakunnan ja demokratian suhteen.

Antero Puhakka ja Juhani Raupuro tuovat esiin sen, miten kansainvälinen liikkuvuus nähdään itsestään selvästi tieteen ja tutkimuksen laadun lisääjänä. Tieteen tekijöiltä odotetaan kansainvälistä yhteistyötä, ja osallistumattomuutta pidetään poikkeavana ja epänormaalina. Kansainvälinen kokemus on usein uralla etenemistä helpottavaa pääomaa, ainakin mielikuvis- sa. Samalla liikkuvuuteen sisältyvät riskit jäävät yksittäisen, usein määraaikaisen työntekijän ja tämän perheen kannettaviksi. Kirjoittajat

toivovatkin yliopistoilta nykyistä enemmän vastuuta liikkuvuuteen sisältyvistä riskeistä. Yksi keino on työsuhteiden pidentäminen ja va- kiinnuttaminen.

Kansainvälisten opiskelijoiden määrän lisääntyessä on tarpeen pohtia kielikysymystä. Taina Saarinen, Heidi Vaarala, Erja Kyckling ja Eeva-Leena Haapakangas käsittelevät kielten – erityisesti suomen, ruotsin ja englannin – merkitystä korkeakoulutuksessa ja näiden merkitysten kautta rakentuvaa ymmärrystä kansainvälisistä opiskelijoista. Korkeakoulutuksen kansainvälistymistavoitteissa on alettu painottaa kansainvälisten opiskelijoiden mahdollisuuksia työllistyä Suomessa, mutta kansainvälistymisen ihanteet ja arjen todellisuus ovat kaukana toisistaan. Opinnoissa pärjää englannilla, mutta työmarkkinoilla vaaditaan suomen taitoa. On syytä pohtia, voisimmeko me yliopistolaiset tarjota nykyistä enemmän mahdollisuuksia kansainvälisille opiskelijoille ja kollegoille suomenkieliseen keskusteluun.

ALAN VAIHTAMINEN TAI TYÖSSÄKÄYNTI OPINTOJEN AIKANA VOI PARANTAA URAKEHITYSTÄ.

OPISKELIJAVAIHTAMINEN UUDISTUKSESTA KRIITTISESTI

Teoksen toinen puolikas keskittyy opiskelijavaihtojen haasteisiin. Sakari Aholan mukaan valintauudistusten tavoitteet jäävät usein toteutumatta, koska tutkimustieto välittyy koulutuspoliittiseen päätöksentekoon puutteellisesti. Monien opiskelijavaihtoa koskevien uudistusten vaikutukset ilmenevät vasta aikojen myötä. Ahola osoittaa ensikertalaiskiintiön vähäisen vaikutuksen koulutukseen siirtymisen nopeuttajana ja pohdii todistusvalinnan merkitystä tasa-arvon kannalta: sen on esimerkiksi uumoiltu suosivan erityisesti koulutettujen perheiden jälkeläisiä.

Tuoreessa tutkimuksessa (Heiskala, Erola & Kilpi-Jakonen 2020) taas väitetään todistusvalinnan päinvastoin lisäävän tasa-arvoa ja valintakokeiden tuottavan koulutuksen ylisukupolvista periytymistä. Hakijat ovat moninainen joukko perhetaustaltaan, iältään ja elämäntilanteeltaan, ja valintakoe voi tarjota esimerkiksi aikuiselle hakijalle tai ei-ylioppilaille aidosti ”toisen mahdollisuuden”. Siksi erilaisten reittien mahdollistaminen tulevaisuudessaakin on tärkeää.

Heli I. Koskinen tarkastelee sosiaalisen median tuottamaa kuvaa eläinlääkärikoulutuk-

seen hakeutumisesta. Hän havaitsi, että keskustelupalstoille kirjoittaneet pitivät yllä myyttiä yliopistokoulutuksesta vain ylioppilaiden opinahjona; monet eläinlääkärikoulutukseen päässeet korostivat lukion ja yliopilastodistuksen merkitystä koulutukseen pyrittäessä. Ammattikoulutusta vähäteltiin, suorastaan halveksittiin. Ammatillista väylää korkeakoulutukseen edenneiden määrä on kuitenkin lisääntynyt, vaikka ei-ylioppilaiden sisäänpääsymahdollisuudet erityisesti yliopistoihin ovat edelleen vähäiset.

Sosiaalisen median tuottama diskurssi siitä, miten hankalaa ammatillisella tutkinnolla on päästä opiskelemaan yhdelle yliopistokentän valikoivimmista koulutusaloista vastaa yllättävän hyvin todellisuutta. Opetushallinnon tilastojen mukaan vuonna 2020 eläinlääketieteelliseen hake-neista ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittaneista yksikään ei tullut valituksi.

Pitkät opiskeluaikat ovat hitaan opintoihin siirtymisen ohella suomalaisen koulutuspolitiikan kesto-ongelmia. Päivi Vuorinen-Lampila kuvaa, miten monimuotoinen ilmiö opintojen pitkittyminen on. Suomalaiseen hyvinvointivaltiomalliin kuuluvassa universaaliregimissä opiskeluvuodet itsessään ovat tärkeä vaihe nuoren kehitykses-

sä, ja lukuvuosimaksuton koulutus sekä opintososiaaliset etuudet mahdollistavat pitkät opiskeluaikat. Korkeakouluopiskelijat myös usein käyvät töissä opintojensa aikana, minkä on todettu edistävän siirtymistä työelämään opintojen jälkeen. Koulutuspoliittisessa keskustelussa haitallisena näyttäytyvät asiat eivät siten suinkaan aina ole haitallisia yksilölle. Alan vaihtaminen tai työssäkäynti opintojen aikana voi päinvastoin parantaa opintoihin sitoutumista ja valmistumisen jälkeistä urakehitystä.

Arto Jauhiainen vetää lopuksi oivallisesti yhteen artikkeleiden teemat. Yhteenveto on erityisen tärkeä, koska artikkelit jäävät toisistaan hieman irrallisiksi ja ovat tasoltaan vaihtelevia. Tekstit ovat myös rakenteiltaan ja jäsentelyiltään varsin erilaisia: joissakin on tiivistelmä, toiset alkavat suoraan johdantoluvusta. Vaikka useimmat artikkelit ovat viimeistellyjä ja helppolukuisia, joukossa on muutama teksti, jonka keskeisen sanoman selville saaminen vaatii lukijalta huomattavaa pinnistelyä. Kirjan toimittajat ja loppulu-vun kirjoittaja tekevät ansiokasta työtä tiivistäessään artikkelien näkökulmat ja nivoessaan ne pääteemaan, tuntemattomaan korkeakoulutukseen.

Korkeakoulututkimuksella on yhteiskunnallista merkitystä. Sen avulla voidaan tehdä näkyväksi

sellaisia tekijöitä ja rakenteita, jotka asettavat yksilöt eriarvoiseen asemaan koulutusmahdollisuuksien suhteen. Poliittisten päättäjien vastuulle jää viime kädessä

se, miten tutkimustietoa aiheesta hyödynnetään. Suosittelen kirjaa kaikille korkeakoulutuksesta kiinnostuneille, mutta aivan erityisesti koulutuspoliittisille päättäjille.

HANNA NORI

KT, yliopistotutkija
kasvatustieteiden laitos
Turun yliopisto

 <https://orcid.org/0000-0002-6612-9830>

LÄHTEET .....

Heiskala, L., Erola, J. & Kilpi-Jakonen, E. (2020). Compensatory and multiplicative advantages: Social origin, school performance, and stratified higher education enrolment in Finland. *European Sociological Review*, 1–15. DOI: <https://doi.org/10.1093/esr/jcaa046>.

Tutkimus vaatii vapautta

Esa Väliaverronen & Kai Ekholm (toim.) (2020). *Tieteen vapaus ja tutkijan sananvapaus*. Vastapaino. 360 sivua.

VAIKKA TIETEEN vapaus ja tutkijan sananvapaus kytkeytyvätkin käytännössä usein toisiinsa, ne ansaitsevat kumpikin omat tarkastelunsa. Vapaus on tieteen elinehto. Se kuuluu tieteen olemuksen. Tiede syntyi ja pääsi kehittymään Euroopassa vasta, kun kirkko dogmeineen vapauden tukahduttajana menetti valtaansa.

Toki nykyäänkin esimerkiksi kansallisella tasolla tieteen vapautta rajoittavat ja uhkaavat niin poliittiset kuin taloudelliset tekijät. Tiedeyhteisö saa olla jatkuvasti varuillaan puolustaakseen tieteen vapautta, mikä näyttäytyy myös poliittisena kysymyksenä. Päätöksentekijöiden intohimot leimahtavat näkyville keskusteltaessa, mitä tutkimusta kannattaa rahoittaa ja

mihin tarpeeseen tutkimusta tulisi tehdä.

Niin ajankohtaisia teemoja kuin hiukan historiaakin luotaava *Tieteen vapaus ja tutkijan sananvapaus* on kirjoitettu 17 tutkijan voimin, joista monet tunnetaan tieteen puolustajina ja huuhaan vastustajina julkisista puheenvuoroistaankin. Kirja koostuu 12 artikkelista, joista osa on empiirisiä tutkimuksia ja osa teoreettisia jäsentelyjä. Mukana on kaksi historiallista tarkastelua.

KUKA PUOLUSTAIS VAPAUTTA?

Tutkijan sananvapaus on ollut 2000-luvulla uhattuna erityisesti autoritaarisesti johdetuissa maissa. Kirjan toimittajat ovat koonneet johdantolukuun muutaman kuvauksen tutkijoiden vaienta-

misesta ja tieteen sensuurista Yhdysvalloissa, Kiinassa, Tšekin tasavallassa ja Unkarissa. Kun tiede ja tieteenharjoittaminen ovat muuttuneet yhä enemmän projektiluonteiseksi, tutkijoiden on vaikeampi puolustaa tieteen vapautta.

On todennäköistä, että mitä epävarmempi tutkijan asema on, sitä helpompi häneen on vaikuttaa poliittisella tai taloudellisella ohjauksella. Tieteen vapauden